

הפריש שקלו ואבד – רבי יוחנן אמר: חייב באחריותו עד שימסור לגזבר; רבי שמעון בן לקיש אמר: הקדש ברשות הגבוה בכל מקום שהוא. – מתניתא פליגא על רבי שמעון בן לקיש: נשבעין לבני העיר, ובני העיר שוקלין תחתיהן! – עוד היא משם שבועת תקנה.

אור ל'שרים

(ב"שרידי הירושלמי" ובנוסח הבבלי של מסכת שקלים: 'שימסורנו') לגזבר – הוא חייב באחריות שקלו עד שימסור אותו לגזבר של ההקדש, וכיוון שאבד קודם שמסרו לגזבר – חייב לשקול תחתיו שקל אחר, בין אם נתרמה התרומה ובין אם לא; רבי שמעון בן לקיש (מגדולי אמוראי ארץ ישראל בדור השני) אמר: הקדש ברשות הגבוה בכל מקום שהוא – כל דבר שהפריש אדם להקדש, הרי הוא ברשות ההקדש בכל מקום שהוא נמצא, ואפילו אבד קודם שבא לידי הגזבר של ההקדש. ולכן, אם הפריש שקלו ואבד קודם שמסרו לגזבר – אינו חייב לשקול תחתיו שקל אחר.

ומקשים (ממקור תנאי על רבי שמעון בן לקיש): מתניתא פליגא – המשנה (המקור התנאי, והוא המשנה כאן) חלוקה על רבי שמעון בן לקיש: שנינו במשנה: נשבעין לבני העיר, ובני העיר שוקלין תחתיהן! – מהמשנה שאמרה, שבני העיר שוקלים שקלים אחרים תמורת השקלים שנגנבו או שאבדו, יש ללמוד, שאם הפריש שקלו ואבד – חייב לשקול תחתיו שקל אחר, וזה שלא כרבי שמעון בן לקיש.

ומתריצים: (במסירה שלפנינו נוסף בין השורות על ידי מגיה: 'לא', והוא נמצא בדפוס ונציה הבבלי בלבד, ואינו לא ב"שרידי הירושלמי" ולא בכתב יד הבבלי ובכתב יד שקלים. – 'לא' היא הגהה בבלי, ובניחותא. כלומר: לא כמו שאתה סבור, אלא עוד היא משום תקנה. ואין גורסים אותה ('אוצר לשונות ירושלמיים') עוד (גם) היא משם (משום) שבועת תקנה (נראה שצריך לומר: 'עוד היא משם תקנה', וכן הגיה הגר"א, והלשון "שבועת תקנה" הוא אשגרה בטעות מלעיל) – גם מה שאמרה המשנה, שבני העיר שוקלים תחתיהם, היא משום תקנה (כשם שמה שאמרה המשנה, שהשליחים נשבעים עליהם, היא משום תקנה, כמו שאמר רבי יוחנן לעיל), שמן הדין של התורה בני העיר אינם חייבים לשקול שקלים אחרים תמורת השקלים שנגנבו או שאבדו, כמו שאמר רבי שמעון בן לקיש, אלא שמתקנת חכמים הם חייבים לשקול שקלים אחרים תמורתם, כדי שלא יבואו בני אדם לזלזל בקודשים ולא לשומרם כראוי.

הראשון של הצעת הקושיה קובע ששני הדינים ששינו במשנה מובנים לדעתו של רבי יוחנן, שבשניהם השליחים נשבעים משום שבועת תקנה, וחלק זה של הצעת הקושיה הם דברי הירושלמי מ"על דעתיה דרבי יוחנן ניחא" עד סוף המשפט "אף על פי שקיבלו..." המבאר את תוכן התקנה, והחלק השני של הצעת הקושיה, המכיל את הקושיה על דעתו של רבי אלעזר שהמשנה היא כדעתו של רבי שמעון, קובע שהדין ששינו במשנה שנשבעים לגזברים אין להעמידו כרבי שמעון, וחלק זה של הצעת הקושיה וגם התירוץ לקושיה נוספו בירושלמי.

בבבלי בבא מציעא נח,א אמרו: רבי יוחנן אמר: הא מני? (משנה זו כשיטת מי היא?) – רבי שמעון היא, דאמר: קודשים שחייב באחריותם נשבעים עליהם. – התינה עד שלא נתרמה התרומה (שאחריות השקלים היא על בני העיר, ולכן לרבי שמעון נשבעים עליהם), משנתרמה התרומה (שאין עוד אחריות השקלים על בני העיר כלל) – קודשים שאינו חייב באחריותם ניהו. דתניא: תורמים (מן השקלים בלשכה במקדש ומכוונים להוציא ידי חובה) על האבוד (בדרך) ועל הגבוי (כבר שלא הגיע) ועל העתיד ליגבות (ואם כן, משעה זו אין עוד אחריות בני העיר על השקלים, ואף רבי שמעון מודה שאין נשבעים עליהם)! – אלא אמר רבי אלעזר: שבועה זו (שנשבעים השליחים) תקנת חכמים היא, שלא יהו מזלזלים בהקדש (שאם ידעו שאין נשבעים עליהם, יחשבו שאין הקדש חשוב, ואפשר לזלזל בשמירתו).

בבבלי החליפו את מחלוקת רבי אלעזר ורבי יוחנן בירושלמי. מלשון הבבלי "משנתרמה התרומה – קודשים שאינו חייב באחריותם ניהו" יוצא, שמשנתרמה התרומה, אין אחריות השקלים על הבעלים אלא על ההקדש. אבל לפי הירושלמי, בין אם נתרמה התרומה ובין אם לאו, השקלים הם באחריות בני העיר, והם צריכים לחזור ולשקול, ודברי המשנה "ובני העיר שוקלים תחתיהם" מוסבים גם על נתרמה התרומה שנשבעים לגזברים. וכן יוצא מן הירושלמי להלן, שרבי יוחנן סובר, שאם הפריש שקלו ואבד – חייב באחריותו, ולרבי שמעון בן לקיש חייב משום תקנה ("שישה סדרי משנה", מועד, השלמות ותוספות, עמוד 459).

בבבלי ובירושלמי מצאנו שרבי יוחנן אומר על כמה שבועות שהן תקנת חכמים.

☆☆☆

בבבלי חולין קלט,א אמרו: איתמר: מנה זה לבדק הבית ונגנבו או שאבדו – רבי יוחנן אמר: חייב באחריותם עד שיבואו לידי

מביאים מחלוקת: הפריש שקלו ואבד – קודם שמסרו לגזבר, – רבי יוחנן אמר: חייב באחריותו עד שימסור